

Műhelyek

Csehszlovákiai Magyar Néprajzi Társaság

A szlovákiai magyar néprajzi kutatás utóbbi esztendőiben tapasztalható fokozatos megerősödése, a korszerűen összehangolt tudományos kutatómunka igénye és az 1989 novembere után Csehszlovákiában bekövetkezett társadalmi-politikai változások eredményeként a Csemadok Központi Néprajzi Szakbizottsága 1989. december 9-én tartott, s egyben utolsónak bizonyult bővített vezetőségi ülésén kimondotta megszüntetését s egyben a jelenlévő 17 szakképzett és önkéntes néprajzkutató megalapította a Csehszlovákiai Magyar Néprajzi Társaságot, amely az 1969-ben létrehozott hasonnevű szervezetnek névrokona, illetve szellemi örököse kíván lenni. A Társaság 1990. január 27-én Pozsonyban tartotta első, alakuló közgyűlését, amelyen közel száz érdeklődő jelent meg. Vendégként jelen volt a Magyar Néprajzi Társaság képviselőjében Selmeczi Kovács Attila, a budapesti Néprajzi Múzeum főigazgatóhelyettese, valamint Milan Leščák, a Szlovák Néprajzi Társaság akkori elnöke, a Szlovák Tudományos Akadémia Néprajzi Intézetének igazgatója. A közgyűlés elfogadta a Liszka József, megbízott elnök által előterjesztett hosszútávú programot, illetve a következő közgyűlésig (amelyre előreláthatólag 1991 első felében kerül sor) a Társaság alapszabályzatát. Határozatot hozott, amelynek értelmében a Csehszlovákiai Magyar Néprajzi Társaság egyelőre a Csemadok keretében, saját költségvetéssel bíró, önálló szervként működik. Szervezetileg nem csatlakozik sem a Szlovák-, sem a Magyar Néprajzi Társasághoz, de mindkét szervezettel egyenlő partneri viszonyon alapuló, szoros szakmai együttműködésben szeretne dolgozni. Ugyancsak jó és gyümölcsöző együttműködést szeretne kiépíteni az erdélyi Kriza János Néprajzi Társasággal, valamint a Cseh- és az Osztrák Néprajzi Társasággal is. A közgyűlés egy évre megválasztotta a Társaság tisztikarát és kijelölte a szakosztályokat. Egyelőre népzenei- és néptánc-, valamint folklór-, társadalomnéprajzi- és muzeológiai szakosztály létesült azzal a kikötéssel, hogy ez a struktúra az elvégzendő munka és a tagság igényeinek megfelelően idővel változhat.

A Csehszlovákiai Magyar Néprajzi Társaság elsőrangú célja és feladata a Csehszlovákia területén élő magyarság és az onnan különféle migrációs folyamatok (pl. kivándorlás, kitelepítés) következtében más országok területére került magyarok népi kultúrája szakszerű feltárása, valamint a magyar–szlovák etno-kulturális kapcsolatok kutatásának a támogatása, szervezésükben és irányításukban való aktív részvétel, az elért tudományos eredmények széles körű terjesztése, művelőinek, pártolóinak és a néprajz iránt érdeklődőknek a tömörítése.

Amennyiben a Csehszlovákiai Magyar Néprajzi Társaság hosszú távú programját kívánjuk röviden vázolni, akkor azt két fontos problémakörbe sűrítethetjük.

Az első a tudományos program, amely egyrészt — bizonyos érdekképviseleti funkciót is felvállalva — a megfelelő tudományos struktúrák (Központi Magyar Múzeum, Magyarságtudató Intézet, publikációs lehetőségek stb.) kialakításának a szorgalmazását, másrészt tudományszervezési feladatokat is jelentene. Ez utóbbit három területen lehet majd realizálni. Egyrészt önálló kutatási program kidolgozásával és lebonyolításával (a tervek szerint a Társaság első lépésként a Zobor-vidék monografikus igényű feltárását végezné el), másrészt más tudományos intézményekkel (pl. vidéki múzeumokkal) való közös kutatási programok keretében, harmadszorban pedig egy ösztöndíjalap létrehozása révén egyének, illetve kisebb csoportok néprajzi tudományos kutatómunkájának az anyagi támogatásával. Ehhez kapcsolódva a Társaság alapvetően fontos feladata az elért tudományos eredmények rendszeres, rugalmas, megfelelő szakmai színvonalon történő közzétételének a biztosítása. Ennek érdekében a közgyűlés óta, 1990 júliusában már meg is jelent a Csehszlovákiai Magyar Néprajzi Társaság Tájékoztatójának, a Hírlapnak az első száma. Ez a kiadvány a tervek szerint negyedévenként jelenik meg és a Társaságot, illetve a szlovákiai magyar néprajzi életet érintő időszeri eseményekről ad híradásokat. Apróbb adatközléseket, néprajzi leírásokat is közöl. A Társaság évkönyve, a Csemadok Központi Néprajzi Szakbizottságától átvett és részben átalakításra szoruló Néprajzi Közlések viszont az igényesebb és terjedelmesebb néprajzi tanulmányokat, adatközléseket teszi majd hozzáférhetővé; szlovákiai (idővel csehszlovákiai) magyar témájú elemző könyvismertetéseket, kritikákat közöl. Ezenkívül a Társaság a jövőben önálló kiadványokat, kérdőíveket, gyűjtési útmutatókat is szeretne megjelentetni.

Mivel folyamatos utánpótlás biztosítása nélkül nincs értelme messzebbre mutató terveket kovácsolni, ezért a Csehszlovákiai Magyar Néprajzi Társaság fontos feladatának tartja e kérdéskör minél rugalmasabb, érzékenyebb kezelését. Szándéka szerint folyamatosan figyel arra, hogy a megfelelő központi intézményekben, valamint a dél-szlovákiai vidéki múzeumokban jól képzett, lehetőleg legalább részképzés formájában magyarországi egyetemen végzett, magyar nemzetiségű néprajzkutatók megfelelő arányban képviselve végezhesék munkájukat. Végeredményben szintén a tudományos utánpótlás kérdésköréhez tartozik az önkéntes gyűjtőmozgalom kiszélesítése; továbbképző tanfolyamok szervezésével, pályázatok kiírásával való megerősítése. A közgyűlés óta eltelt időszakban ezen a területen is sikerült konkrét eredményeket elérni. A Társaság 1990. július 21–28-a között a gömői Domicán rendezte meg I. Néprajzi Továbbképző Tanfolyamát, ahol a mintegy harminc résztvevő magyarországi (Halász Péter, Kósa László, Lukács László), erdélyi (Faragó József, Pozsony Ferenc) és szlovákiai magyar néprajzkutatók (Ambrus Ferenc, B. Kovács István, Liszka József) néprajzi alapozó előadásait hallgathatták meg. Emellett az egyhetes program keretében gyakorlati foglalkozásokra is sor került. Ezek során a kevés gyűjtési tapasztalattal rendelkező gyűjtők szakképzett etnográfusok és folkloristák irányításával a közeli Kecskeméten, illetve szűrópróbaszerűen Hosszúszón és Pelsőcardón végeztek konkrét néprajzi kutatómunkát (az erdőhöz kapcsolódó zsákmányoló gazdálkodás egyes részterületeit vizsgálták meg, valamint kutatták a helyi népviseletet; a népi gyógyászatot és a kalendáris szokásokhoz, és az emberélettel kapcsolatos

szokásokhoz gyűjtöttek adatokat). A tanfolyamnak, pedagógiai eredményei mellett, így konkrét, több száz rögzített adattal lemérhető tudományos eredménye is lett.

A fentiek már részben átvezetnek bennünket a hosszú távú program második fontos területére, mégpedig a közművelődési szférába. Ezen a téren szintén feladatai vannak a Csehszlovákiai Magyar Néprajzi Társaságnak. Annak érdekében, hogy már az általános iskolai oktatásba is szervesen be lehessen építeni a népi kultúra maradandónak ítélt értékeit, hogy a szlovákiai magyar pedagógusok idővel a megfelelő szinten tudjanak ezekre az új feladatokra reagálni, a gyerekekkel kellő felkészültséggel foglalkozni, Szanyi Mária irányításával létrejött a Társaság Pedagógiai Munkacsoportja. E testület buzgólkodása eredményeként a nyitrai Pedagógiai Főiskola Magyar Tagozatán az 1989–90-es tanév nyári szemeszterében, fakultatív módon, heti két órában már néprajzot is oktattak. A pedagógusképzésnek ezt az új formáját a jövőben is gyakorolni szeretnénk. A Szlovákia-szerte újra induló népfőiskolai mozgalom keretében a Társaság szintén előkelő helyet szeretne biztosítani a honismereti-, és ezen belül a néprajzi képzés számára. Az iskolai oktatáson kívül a Csehszlovákiai Magyar Néprajzi Társaságnak természetesen minden olyan közművelődési területre, médiumra oda kell figyelnie, ahol a népi kultúra értékeit valamilyen formában népszerűsíteni, terjeszteni lehet. Ennek eddig is voltak már kialakult fórumai, csatornái (pl. a különféle helyi, illetve országos szintű népművészeti fesztiválok, a szlovákiai magyar sajtó több-kevesebb rendszerességgel megjelenő néprajzi ismeretterjesztő közleményei stb.). A mi feladatunk sok esetben inkább a szakmai hitelességre, igényességre való odafigyelés. Mint új vállalkozást említhetem meg a rendszertelenül nyár elejétől, rendszeresen ősztől beinduló új néprajzi sorozatot a pozsonyi rádió magyar adásában. A Néprajz mindenkinek című ismeretterjesztő előadássorozat — a budapesti rádió egykori Kis magyar néprajzához hasonlóan — kisebb-nagyobb néprajzi témákkal ismerteti meg a hallgatókat. Nyomatott változatban a rádióban elhangzott előadásokat a Csemadok képes hetilapja, a *Hét* rendszeresen közzéteszi.

Liszka József